

УДК 371.214.114

Ганна БЕСПАЛЬКО

*асистент кафедри педагогіки та психології дошкільної освіти
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича,
м. Чернівці, Україна
e-mail: Bespalko.ana@gmail.com*

ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ЗОБРАЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: ПРОГРАМНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)

У статті здійснено історико-педагогічний аналіз еволюції підходів до змісту зображувальної діяльності у контексті естетичного розвитку дітей дошкільного віку. Автор узагальнює програмно-методичне забезпечення організації зображувальної діяльності дітей у дошкільних закладах України упродовж другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Обґрунтовано, що у програмах для дитячих садків у змісті навчально-виховної роботи з естетичного виховання акцент робився на вихованні художнього смаку, формуванні навичок зображувальної діяльності у малюванні, ліпленні, аплікації. Встановлено, що увага була звернена на розвиток художньо-творчих здібностей дітей шляхом пошуків засобів виразності, через самостійну творчу діяльність. Висвітлено особливості підходів до естетичного розвитку дошкільників засобами зображувальної діяльності у вітчизняних програмах початку ХХІ ст. (розширення спектру видів зображувальної діяльності, виокремлення ліній розвитку тощо).

Ключові слова: дошкільник, естетичний розвиток, зображувальна діяльність, дошкільний заклад, малювання, аплікація, ліплення, програмно-методичне забезпечення.

Проблематика сучасних історико-педагогічних досліджень в Україні характеризується фундаментальністю й різноманітністю: з одного боку, активно розробляються концептуальні засади становлення і розвитку вітчизняної освітньо-виховної системи упродовж століть, науково-педагогічна спадщина та практична діяльність відомих педагогів, а з іншого – увага учених справедливо звертається до аналізу окремих навчально-виховних проблем, явищ, напрямів теоретико-практичних напрацювань минулих років, які є складовими процесу загального поступу українського шкільництва та освітньо-наукової думки. До таких відносимо теоретичні ідеї, практичний досвід, накопичений у системі українського дошкілля у другій половині ХХ – на початку ХХІ століть, у напрямі естетичного розвитку дітей у дошкільних закладах засобами зображувальної діяльності.

Естетичний розвиток як процес становлення і удосконалення естетичної свідомості та естетичної діяльності особистості має у дошкільному дитинстві особливе значення, адже спрямований на формування людини, здатної адекватно сприймати прекрасне і потворне, наділеної чуттям міри у творенні художніх цінностей, передбачає розвиток чуттєвої сфери, з якою тісно пов'язана моральність. Зміст естетичного виховання дітей у дошкільних закладах об'єднує формування знань про прекрасне в житті, природі, вчинках людей; розвиток естетичних умінь і навичок; формуван-

ня естетичного ставлення; розвиток творчої діяльності через прилучення до різноманітних видів художньої діяльності, провідне місце серед яких займає зображувальна діяльність. Основні напрями, засоби, методи, що складають основу процесу естетичного виховання дошкільників та базуються на взаємодії вихователя і дитини, чітко сформульовані у програмних документах, методичних рекомендаціях, доцільність яких зумовлена важливістю досягнення визначеної мети. Упродовж другої половини ХХ – початку ХХІ століття відбувалося удосконалення програмно-методичного забезпечення естетичного розвитку дітей дошкільного віку засобами зображувальної діяльності, аналіз якого дасть можливість урахувати позитивні здобутки у процесі удосконалення сучасної системи вітчизняних дошкільних закладів.

Висвітлення означеної проблеми потребує опрацювання комплексу досліджень вітчизняних науковців, які доцільно диференціювати за напрямками:

– теоретико-методологічні праці, у яких здійснена глибока рефлексія концептуальних засад історії вітчизняної педагогіки як науки (А. Бойко, Л. Ваховський, В. Вихрущ, С. Гончаренко, Н. Гупан, М. Євтух, В. Кравець, О. Любар, М. Стельмахович, О. Сухомлинська та ін.), досліджено історичний розвиток ідей, проблем у творчому доробку українських учених-педагогів (М. Антоненко, Л. Березівська, Н. Дічек, І. Зайченко, Т. Завгородня,

В. Кравець, Н. Побірченко, О. Сухомлинська та ін.), обґрунтовано критерії й визначено історичні етапи розвитку вітчизняної освітньої системи та педагогіки (Л. Ваховський, Н. Гупан, О. Сухомлинська та ін.);

– дослідження учених, присвячені історії і сучасному стану суспільного дошкільного виховання та системи дошкільної освіти в Україні (Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, З. Борисова, С. Васильєва, Т. Кочубей, В. Кузьменко, Н. Лисенко, Н. Манжелей, З. Нагачевська, Т. Степанова, І. Улюкаєва);

– наукові розробки проблеми естетичного розвитку дошкільників засобами зображувальної діяльності (Е. Белкіна, Н. Ветлугіна, Г. Головань, Т. Житнік, Т. Казакова, В. Кардашов, М. Киященко, Т. Комарова, В. Космінська, В. Котляр, Е. Пугачевська, Н. Сакуліна, М. Чернявська, Р. Чумічева та ін.).

У працях вище перерахованих дослідників визначені етапи й характерні риси, окреслені принципові змістові, організаційні, практико-процесуальні засади та тенденції розвитку українського дошкільця з позицій соціокультурної та педагогічної еволюції теорії і практики вітчизняної педагогіки та системи освіти. Вони слугують методологічним підґрунтям розгляду генези підходів до змісту, форм та методів естетичного розвитку дошкільнят засобами зображувальної діяльності у програмах виховання та навчання в дитячому садку в Україні у другій половині ХХ – на початку ХХ століття, яка ще не стала предметом окремої наукової розвідки.

З огляду на зазначене метою статті є аналіз програмно-методичного забезпечення естетичного розвитку дітей дошкільного віку засобами зображувальної діяльності в Україні у другій половині ХХ – на початку ХХІ століть.

Історичний відрізок – друга половина ХХ – початок ХХІ століття – вартісний для науково-педагогічних досліджень час, роки, що відображають етапність, хвилеподібність, певну наступність та реформування діяльності дошкільних закладів в Україні в умовах функціонування у складі СРСР (до 1991 р.) і у нових соціокультурних умовах державної незалежності. Державно-нормативні документи к. 40-х – поч. 50-х рр. ХХ ст. («Керівництво для вихователя дитячого садка» (друге видання – 1947 р., третє – 1953 р.) та Постанова ЦК КПУ «Про заходи щодо поліпшення роботи в дошкільних установах і установах материнства та дитинства Української РСР» (1950 р.) визначили нижню межу цього періоду, а верхня окреслена виданням Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (2008).

У ґрунтовному дослідженні Т. Степанової визначено й охарактеризовано періоди становлення

та етапи розвитку змісту переддошкільної освіти, зокрема виокремлено четвертий період (1945–1980 рр.) – оновлення змісту дошкільної і передшкільної освіти з 7-ма етапами [11, 25]. Серед найсуттєвіших його характеристик стосовно предмета нашого аналізу – уніфікація змісту, форм і методів передшкільної освіти в СРСР шляхом видання типових (обов'язкових для всіх союзних республік) програмно-методичних матеріалів і єдиного «Статуту» для дитячих садків; предметно-центричний підхід до розбудови змісту передшкільної освіти за відповідними розділами програми і введення обов'язкових для всіх дітей організованих (предметних) занять в усіх вікових групах; прийняття програмно-методичних документів щодо організації дошкільного виховання в об'єднаних дитячих установах «ясла – дитячий садок» від 2-х місяців до переходу дітей у школу [11, 25–26]. У п'ятому періоді (1981–2000 рр.) – реформування і модернізації змісту передшкільної освіти – дослідниця виділяє 5 етапів, у характеристиці яких підкреслимо такі ознаки: реалізація функціонального підходу щодо змісту передшкільної освіти, а з 1991-го р. – оновлення системи дошкільного виховання в межах реформування всієї освітньої системи України, перехід від реформування системи дошкільця й передшкільця до їх модернізації і стандартизації; розмаїття загальнопедагогічних та тематичних авторських програм.

У другій половині ХХ ст. діяльність вихователів у дитячих дошкільних закладах чітко регламентувалась державними нормативними документами, тобто мала місце уніфікація за такою схемою: типові програми й методичні матеріали схвалювались управліннями освіти республік СРСР як обов'язкові для виконання, однак зберігалась можливість внесення незначних регіональних коректив. Поділяємо думку Н. Фроленкової, що програми виховання та навчання в дитячому садку (1947, 1955, 1962, 1964, 1971, 1975, 1982, 1984, 1986 рр.) були авторитарними та зорієнтованими на жорсткий контроль органами влади за реалізацією змісту [12, 8]. Водночас саме вони півсторіччя визначали зміст навчання і виховання дітей від 2-х місяців до навчання в школі, а чітке відмежування змісту програм від методичних вказівок їх реалізації відбулось у 1971 р., коли програма 1962 р. втратила чинність, а разом із нею й пріоритетний програмно-методичний підхід, натомість утвердився інший – структурування змісту дошкільної освіти згідно з віком дітей і напрямками роботи з ними. У перевиданнях «Програми виховання в дитячому садку» здійснювались певні корективи, пов'язані з розвитком дошкільної педагогіки як науки. Щодо типового

варіанта програми 1984 р. та «Програми навчання та виховання в підготовчій групі дитячого садка» (1985 р.), її дослідники розглядають як позитивний внесок у програмно-методичне забезпечення пропедевтики початкового навчання [12, 8].

Зміст навчально-виховної роботи з естетичного розвитку, естетичного та художнього виховання у програмах та методичних документах до 1991 р. відображався належним чином, займаючи повноправне місце серед інших напрямів виховання дітей. Ще 1947 р. у «Статуті дитячого садка» та «Програмно-методичних вказівках для вихователя дитячого садка» одним із пріоритетних завдань було визначено: здійснення естетичного виховання дітей, зокрема, й через різноманітні заняття (малювання, розповіді, читання, музика, співи), у розділі «Малювання, ліплення та інші заняття з матеріалами» вперше була представлена розроблена науковцями й апробована програма умінь, якими повинні були оволодіти діти усіх трьох груп упродовж року, у додатку до програмно-методичних вказівок подавався для кожної вікової групи з метою збагачення естетичної діяльності дошкільників перелік матеріалів і приладдя для занять зображувальною діяльністю [10].

Характерними особливостями «Програмно-методичних вказівок для вихователя дитячого садка» 1955 р. [9] було можливість уникнення вихователями надання дітям зайвої, недоступної для них інформації та її розподіл за групами з дотриманням принципу наступності в роботі з дітьми різного віку; водночас програмові вимоги з деяких видів зображувальної діяльності були не чітко сформульовані, тому й складно реалізувались у навчально-виховному процесі дошкільного закладу. Головний акцент робився на організації занять з зображувальної діяльності (малювання, ліплення, аплікація) в усіх вікових групах.

Особливу увагу варто звернути на проект нової єдиної комплексної програми виховання дітей у об'єднаних дитячих закладах яслах-садках 1962 р. [5]. У ньому йшлося про необхідність здійснення гармонійного та всебічного розвитку особистості і задля досягнення цієї мети зміст виховних і навчальних завдань для кожної вікової групи було укладено у розділи; обсяг програмового матеріалу розподілявся за кварталами, що допомагало вихователям у послідовній і цілеспрямованій роботі для реалізації змісту естетичного виховання. Про значущість цієї програми говорить і той факт, що вона протягом наступних двадцяти років (1966, 1971, 1975, 1982 рр.) перевидавалася, доповнювалася й удосконалювалася. Упродовж цих років ускладнювались програмові вимоги не лише до зображувальної, музичної діяльності, а й розвитку мовлення дошкільників, ознайомлення з природою.

Програми к. 60-х – поч. 80-х рр. XX ст. розглядають естетичне виховання дітей засобами зображувальної діяльності як процес, спрямований на розвиток у дошкільнят естетичних сприймань, емоцій, спостережливості, художнього смаку в процесі творчого відображення власних вражень, виховання естетичної культури, розвиток творчих здібностей, формування зображувальних умінь і технічних навичок [4; 5; 6; 7; 8]. До прикладу, на заняттях з найбільш популярного виду зображувальної діяльності – малювання – вихователі спрямовували роботу з дітьми за такою схемою: спочатку діти (під керівництвом вихователя) здійснювали просте спостереження за кольором і його відтінками, далі – увага зверталась на більш активне осмислення гармонійних сполучень, кольорових гам, різноманітності форм і ліній предметів навколишнього світу. Серед завдань, які вирішувались на заняттях із зображувальної діяльності, – складання композицій, добираючи за кольором з метою передачі виразності образу, знайомство з різними видами мистецтва, зокрема й українського (зразки декоративно-прикладних витворів, орнамент тощо). Щодо ліплення, то заняття організовувались, починаючи з молодшої групи дитячого садка. Вихователі формували в дітей навички поводження з глиною, ознайомлювали з її властивостями, найпростішою формою предметів, їх назвою та навчали ліпити спочатку найпростіші форми предметів (палички, ковбаски, шарики, кільця), а згодом – пірамідки, грибочки тощо.

На основі типової програми навчання і виховання дітей у дитячому садку, розробленій у РРФСР 1984 р., в Україні у 1986 р. було видано новий варіант «Програми виховання і навчання в дитячому садку», особливістю якої стали доповнення, що відбивали специфіку природних умов та національного колориту і традицій кожної республіки. Щодо естетичного розвитку, то у програмі поглиблювався морально-естетичний аспект занять з художньої діяльності, був представлений зміст художньої праці для старших дошкільників на основі народного декоративно-прикладного мистецтва, передбачено ознайомлення з творами образотворчого мистецтва, організацію самостійної художньої діяльності [6]. Основою програми із зображувальної діяльності стало положення про формування художньо-образного бачення, взаємозв'язок дитячої діяльності з образотворчим національним мистецтвом. Естетичне виховання дітей засобами образотворчого мистецтва спрямовувалося на розвиток у вихованців сприймання форм і кольорів предметів, вироблення в навичок відображення краси на основі спостережень, за уявою, з натури тощо. Значна увага приділялась декоративному малюванню; уже

в другій молодшій групі діти повинні були засвоювати ритмічне заповнення форми однорідними елементами. Загалом – для кожної вікової групи були сформульовані завдання щодо ознайомлення з творами мистецтва; сформульовані вимоги з техніки малювання, ознайомлення з кольорами та ін.

Аналіз програм та методичних документів для дошкільних закладів періоду 1947–1991 рр. дозволяє констатувати, що:

- естетичний розвиток, естетичне, художнє виховання дітей засобами зображувальної діяльності було одним із найважливіших напрямів навчально-виховної роботи поряд з фізичним, розумовим розвитком, моральним, трудовим, іншими напрямками вихованням;

- головними завданнями естетичного розвитку дошкільників засобами зображувальної діяльності були виховання художнього смаку; розвиток художньо-творчих здібностей; формування прикладних умінь та навичок зображувальної діяльності (малювати, ліпити, вирізати, працювати з конструктором та іншими матеріалами); пошук засобів виразності, самоконтролю й самооцінки у виконанні робіт;

- використання у якості зразків формування естетичного смаку дітей зразків творів образотворчого мистецтва, зразків української вишивки, кераміки, декоративного розпису, орнаменту;

- відстежується взаємозалежність між естетичним, розумовим, моральним, трудовим, фізичним вихованням і між основними видами діяльності дітей (гра, праця, навчання).

Початок 90-х рр. ХХ ст., ознаменований здобуттям державної незалежності й створенням умов для оновлення суспільно-культурного та освітнього простору в Україні, є своєрідним розмежувальним періодом між 50-ми роками ХХ ст. і сучасністю. Нові підходи у вітчизняному дошкільні потребували оновлення програмно-методичного забезпечення його змісту, зокрема й у напрямі естетичного розвитку дошкільників. У програмах «Дитина в дошкільні роки» (1991 р.), «Малювання» (1991 р.), «Українське дошкільня» (1991 р.), «Дитина» (1993 р.) з перевиданнями у наступні роки кардинально оновлені базові концепти дошкільня в Україні: опертя на історико-педагогічний та народно-педагогічний досвід, сприяння створенню авторських та альтернативних програм, використання особистісно орієнтованого, діяльнісного, інтегрованого, комплексного і компетентнісного підходів у організації та здійсненні освітньо-виховного процесу у дошкільних закладах, вирішенні навчально-виховних завдань; системний підхід до педагогічного процесу, який передбачав цілепокладання й діагностування освітніх досягнень дошкільників.

У «Концепції дошкільного виховання в Україні» (1993 р.) у змісті національного дошкільного виховання виокремлено естетично-прикладний цикл, а засобами діяльності визначено, зокрема, й національне мистецтво. Водночас, мали місце труднощі перехідного періоду, до прикладу, варіативність і розмаїття рекомендованих програм не сприяли виробленню єдності вимог щодо змісту, форм та засобів естетичного виховання та розвитку дошкільників. Разом з тим вихователі мали змогу максимально залучити до виховного процесу краєзнавчий матеріал, обрати теми, які найбільше відповідали б інтересам, потребами, індивідуальним запитам дітей, оскільки тематика занять з предметів естетичного циклу (музичного, образотворчого, літературного) визначалась як орієнтована.

У програмі «Малювання» у розділі «Образотворче мистецтво» виокремлювались загальні завдання виховання відповідно до вікової категорії дітей, починаючи з другої групи раннього віку, конкретні вказівки щодо основних видів зображувальної діяльності (малювання (предметне, декоративне, сюжетне), ліплення, аплікація, а також змісту ознайомлення дітей з образотворчим мистецтвом, а також результати навчально-виховної роботи [2, 215–235], у методичних рекомендаціях увага зверталась на заняття аплікацією і конструюванням [3, 163–174].

Узагальнено: у вітчизняних програмах та методичних рекомендаціях до них кінця ХХ ст. (з деякими відмінностями у формулюваннях – прим. Г. Б.):

- у якості мети образотворчої діяльності в дошкільних закладах визначалось сприяння вихованню творчої особистості, художня творча діяльність дітей поєднувала всі види зображувальної діяльності (малювання, ліплення, аплікацію), мовну, словесну творчість, музичну діяльність, конструювання, художню працю;

- зміст естетичного виховання реалізовувався в процесі спеціально організованої навчальної діяльності (на заняттях), спільної діяльності дітей і вихователів і самостійної діяльності дошкільників (ігрової, художньої творчості);

- зміст занять передбачав ознайомлення дітей з творами народного і професійного мистецтва, оволодіння відповідними прийомами і навичками зображення; тематику рекомендувалося пов'язувати з сезонними явищами природи, улюбленими дитячими творами художньої літератури, традиційними святами, визначними подіями.

Початок ХХІ ст. у реформуванні вітчизняного дошкільня позначився прийняттям Закону України «Про дошкільну освіту» (2001 р., зі змінами у 2010 р.), документів, що стосувалися нормативно-

правової діяльності дошкільних закладів, за-твердженням на державному рівні концептуально нового програмового забезпечення дошкільної галузі, а саме – Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (2008 р.), оновленням державного стандарту дошкільної освіти (Базовий компонент дошкільної освіти України (2012 р.). Сталися суттєві зміни також у напрямі забезпечення естетичного розвитку дошкільників засобами зображувальної діяльності.

У Базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі», за свідченням її розробників, програмі нового відкритого типу, стратегічній за характером, базованій на компетентнісній парадигмі, працівників дошкільної сфери орієнтовано на відкриття дитині світу в єдності і різноманітності Природи, Культури, людей та Власного Я [1, 6–9]. У програмі виділено 7 ліній розвитку дошкільників, кожна з яких має безпосередній стосунок до естетичного розвитку дітей, однак емоційно-ціннісна і креативна виділена вперше. Лінія художньо-естетичного розвитку виписана у програмі через призму вікових можливостей дитини, конкретні завдання, організацію відповідної життєдіяльності.

Таким чином, навчально-методичне забезпечення естетичного розвитку дошкільників засобами зображувальної діяльності, сконцентроване у програмах виховання та навчання дітей у дошкільних установах, методичних рекомендаціях до них в Україні у другій половині XX – на початку XXI століть, характеризувалось акцентом у змісті навчально-виховної роботи на вихованні художнього смаку, формуванні навичок зображувальної діяльності у малюванні, ліпленні, аплікації; значна увага зверталась на розвиток художньо-творчих здібностей дітей шляхом пошуків засобів виразності, через самостійну діяльність. Суттєві зміни у підходах до естетичного розвитку дошкільників засобами зображувальної діяльності зафіксовано у програмах кінця XX – початку XXI ст. (розширення спектру видів зображувальної діяльності, виокремлення ліній розвитку тощо). Перспективними напрямками подальших досліджень бачиться аналіз й систематизація практичних шляхів утілення змісту програм та рекомендацій для організації і керівництва зображувальною діяльністю дітей у дошкільних закладах з огляду на можливості їх упровадження в практику сучасного вітчизняного дошкільця.

Список використаних джерел

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / [Наук. ред. та упоряд. О. Кононко]. – К. : Світич, 2009. – 430 с.
2. «Малювання»: програма виховання дітей дошкільного віку / [Наук. кер. авт. кол. З. П. Плохій]. – К. : Вид-во «Пед. Думка», 1999. – 286 с.
3. Методичні рекомендації до програми виховання дітей дошкільного віку «Малювання» / [Відп. ред. З. П. Плохій]. – К. : Вид-во СП «Свенас», 1993. – 255 с.
4. Програма виховання в дитячому садку. – К.: Рад. школа, 1971. – 256 с.
5. Програма виховання в дитячому садку: [проект]. – К.: Рад. школа, 1962. – 160 с.
6. Програма виховання і навчання в дитячому садку. – К.: Рад. школа, 1986. – 208 с.
7. Програма для експериментальних підготовчих груп дошкільних закладів. – К.: Мін-во освіти УРСР, НДІ педагогіки УРСР, НДІ психології УРСР, 1981. – 142 с.
8. Програма та методичні настанови виховання дітей у дошкільному закладі. – К.: Рад. школа, 1975. – 224 с.
9. Програмно-методичні вказівки для вихователя дитячого садка. – К.: Рад. школа, 1955. – 160 с.
10. Програмно-методичні вказівки для вихователя дитячого садка. Статут дитячого садка. – К.: Рад. школа, 1947. – 172 с.
11. Степанова Т. М. Трансформації змісту переддошкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки: методологія, теорія, практика (кінець XIX – XX століття): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки», 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» / Степанова Тетяна Михайлівна; Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». – Одеса, 2011. – 43 с.
12. Фроленкова Н. О. Науково-методичне забезпечення змісту дошкільної освіти в Україні (друга половина XX – початок XXI століття): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Фроленкова Надія Олександрівна; ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». – Івано-Франківськ, 2016. – 23 с.

References

1. Kononko, H. (2009). *Bazova prohrama rozvytku dytyny doshkil'nogho viku «Ja u Sviti»* [Basis program of development of child of preschool age «I in the World»]. Kiev: Switych, 430 [in Ukrainian].
2. Plochiy, Z. P. (1999). «Maljatko»: *prohrama vykhovannja ditej doshkil'nogho viku* [«Kid»: program of education of children of preschool age]. Kiev: Wyd-wo «Ped. Dymka», 286 [in Ukrainian].
3. Plochiy, Z. P. (1993). *Metodychni rekomendaciji do prohramy vykhovannja ditej doshkil'nogho viku «Maljatko»* [Methodical recommendations to the program of education of children of preschool age «Kid»]. Kiev: Swenas, 255 [in Ukrainian].
4. *Prohrama vykhovannja v dytjachomu sadku (1971)* [The program of education is in preschool]. Kiev: Rad. shkola, 256 [in Ukrainian].

5. Proghrama vykhovannja v dytjachomu sadku: (proekt)(1962)[Program of education in preschool: (project)]. Kiew: Rad. shkola, 160 [in Ukrainian].
6. Proghrama vykhovannja i navchannja v dytjachomu sadku (1986) [The program of education and studies is in preschool]. Kiew: Rad. shkola, 208 [in Ukrainian].
7. Proghrama dlja eksperymentalnykh pidghotovchykh ghrup doshkilnykh zakladiv (1981) [The program is for the experimental preparatory groups of preschool establishments]. Kiew: Min. of formation of URSR, NDI of pedagogics of URSR, NDI of psychology of URSR, 142 [in Ukrainian].
8. Proghrama ta metodychni nastanovy vykhovannja ditej u doshkilnomu zakladi (1975) [The program and methodical disciplin of education of children are in preschool establishment]. Kiew: Rad. shkola, 224 [in Ukrainian].
9. Proghramno-metodychni vkazivky dlja vykhovatelja dytjachogho sadka (1955) [The Programmatic-methodical pointing is for the educator of preschool]. Kiew: Rad. shkola, 160 [in Ukrainian].
10. Proghramno-metodychni vkazivky dlja vykhovatelja dytjachogho sadka. Statut dytjachogho sadka (1947) [The Programmatic-methodical pointing is for the educator of preschool. Charter of preschool.]. Kiew: Rad. shkola, 172 [in Ukrainian].
11. Stepanova, T. M. (2011). Transformacii zmistu pereddoshkilnoji osvity v istoriji rozvytku vitchyznjanoji doshkilnoji pedagoghiky: metodologhija, teorija, praktyka (kinecj XIX – XX stolittja) [Transformation of Content of Preschool Education in the History of the National Preschool Pedagogics: Methodology, Theory and Practice (end of XIX – XX centuries)]. Extended abstract of doctor's thesis. Odessa [in Ukrainian].
12. Frolenkova, N. O. (2016) Naukovo-metodyczne zabezpechennja zmistu doshkilnoji osvity v Ukrajinі (drugha polovyna XX – pochatok XXI stolittja) [Scientific-Methodological Providing of the Content of Pre-School Education in Ukraine (Second Half of the XX – Beginning of the XXI Century)]. Extended abstract of candidate's thesis. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].

Беспалько А. М. Эстетическое развитие дошкольников средствами изобразительной деятельности в Украине: программно-методическое обеспечение (вторая половина XX – начало XXI века)

В статье проанализирована эволюция подходов к содержанию изобразительной деятельности в контексте эстетического развития дошкольников. Автор обобщает программно-методическое обеспечение организации изобразительной деятельности в дошкольных учреждениях Украины второй половины XX – начала XIX века. Обосновано, что в программах и методических рекомендациях акцент был сделан на воспитании художественного вкуса, формировании навыков изобразительной деятельности в рисовании, лепке, аппликации; внимание обращалось на развитие художественно-творческих способностей детей. Освещены особенности подходов к эстетическому развитию дошкольников средствами изобразительной деятельности в украинских программах начала XX века.

Ключевые слова: дошкольник, эстетическое развитие, изобразительная деятельность, дошкольное учреждение, рисование, аппликация, лепка, программно-методическое обеспечение.

Bespalko H. Aesthetic development of preschoolers by means of image-making activity in Ukraine: program-methodological providing (Second Half of the XX – Beginning of the XXI Century)

The article is devoted to the problem of the evolution of approaches to the aesthetic development of preschool age children by means of figurative activity. The author analyzes the programs of education and training of children in preschool establishments of Ukraine in the second half of the XX – beginning of the XXI century. The general contents and features of the programs 1947, 1955, 1962, 1986 are highlighted. In them the main emphasis is on the education of artistic taste, the formation of skills in figurative activity in drawing, modeling, appliques. It was established that attention was focused on the development of artistic and creative abilities of children through the search for means of expressiveness, through independent creative activity. It is proved that the characteristic features of programs for preschool institutions and methodical instructions were to avoid excessive, inaccessible for preschoolers information and its distribution in groups observing the principle of continuity in working with children of all ages. It is determined that they also had significant disadvantages: the program requirements for some types of imaging activities were not clearly formulated, therefore, they were not implemented in the educational process of the pre-school institution. The main emphasis was placed on the organization of classes in figurative activity (drawing, modeling, application) in all age groups.

The article outlines the peculiarities of approaches to the aesthetic development of preschoolers by means of figurative activity in the programs of the end of the XX – the beginning of the XXI century. (expansion of a spectrum of kinds of figurative activity, separation of educational lines, etc.). They show variability and diversity: there are state programs («Malyatko», «Child») and regional, author's («A child in preschool years», «Ukrainian preschool» and others). The programs provided an integrated and integrated approach to the implementation of aesthetic education of children in pre-school educational institutions during this period. The content of aesthetic education in modern programs and methodological recommendations is realized in the process of specially organized educational activities (in classes), the joint activity of children and caregivers and independent activities of preschool children. The author emphasizes that artistic creative activity of children combines all kinds of figurative activity (drawing, modeling, application), linguistic, verbal creativity, musical activity, design, artistic work, that is, generalizes all intellectual and aesthetic experience of the child.

Key words: preschooler, aesthetic development, figurative activity, preschool institution, drawing, application, modeling, program-methodological providing.

Стаття надійшла до редколегії 08.02.2018